

**PROXECTO
DE
INNOVACIÓN LINGÜÍSTICA EN LINGUA GALEGA
elaborado
polo
IES "PERDOURO"
de
BURELA**

Burela, Novembro de 2006

O Equipo de Normalización Lingüística do IES Perdouro de BURELA elaborou no seu día un Plano de Normalización Lingüística incluíndo unha serie de actividades para conseguir consolidar e mesmo ampliar, na medida do posíbel, os obxectivos que a normativa legal sinala e que foron incluídas no Proxecto Educativo de Centro, tras seren aprobadas con anterioridade no Claustro de profesores e no Consello Escolar.

En consonancia co citado Plano, e co obxectivo de profundizar no proceso de normalización lingüística entre a comunidade educativa do instituto, presentouse ao Consello Escolar un Proxecto de Innovación Lingüística en Lingua Galega. O proxecto responde á convocatoria conxunta da Dirección Xeral de Ordenación e Innovación Educativa e da Secretaría Xeral de Política Lingüística para os centros que no curso académico 2006-2007 poñan en marcha programas de innovación coa finalidade de fomentar o uso do galego, axudar a mellorar a calidade dos rexistros lingüísticos e potenciar a valoración social da lingua galega.

PROXECTO

Título: ARQUIVO DOCUMENTAL de BURELA

Período de realización: Curso 2006-2007

Obxectivo de actuación: reforzo da expresión escrita en lingua galega.

1.- Xustificación do proxecto. Estudo sociolingüístico do centro.

O IES Perdouro de Burela (con oferta educativa de ESO, Bacharelatos Tecnolóxico e de Humanidades e Ciencias Sociais; Programas de Garantía Social; e Ciclos Formativos de Perrucaria, Mecanizado, Administración e Electrónica) recolle alumnado preferentemente do casco urbano deste concello monoparroquial.

No primeiro ciclo de ESO, o alumnado procede do colexio de referencia, o CEIP Virxe do Carme, con algunhas incorporacións de inmigrantes. No segundo ciclo desta etapa, prodúcese unha continuidade, só matizada pola incorporación de novos inmigrantes e ocasionalmente de alumnos tamén bureleses procedentes dos colexios privados de Foz. No nivel de Bacharelato, os grupos son moi reducidos (entre 20 e 30 alumnos e alumnas, repartidos en dous grupos), súmanse mozos e mozas dos concellos de Xove, Cervo e Alfoz.

Nos ciclos formativos, a procedencia do alumnado é máis diversa. Nestas especialidades de Formación Profesional de Programas de Garantía Social, o IES Perdouro recibe matrícula de toda a comarca comprendida entre Viveiro e Ribadeo.

O panorama sociolingüístico da comunidade educativa deste centro presenta unhas características especiais, totalmente diferentes das que se puidesen esperar en función da extrapolación do coñecemento dos usos lingüísticos imperantes nas comunidades educativas de centros homólogos doutras comarcas.

1.1.- Burela: unha aldea de 10.000 habitantes.

Conforme foi xa sinalado, Burela é un concello monoparroquial, totalmente urbano, que reúne unhas 10.000 persoas, coa media de idade mais xoven de toda a comarca.

En función dos coñecementos apriorísticos, o hábitat urbano e a incorporación de persoas procedentes doutras comunidades españolas (preferentemente de Asturias e Castela-León) implicarían un baixo e decadente uso da lingua galega. A realidade, porén, é ben diferente: a poboación burelesa presenta un dos máis elevados niveis de uso espontáneo do noso idioma. Nos patios das escolas ou dos institutos, nos parques e nos locais de ocio frecuentados pola mocidade, o galego é a lingua ambiental imperante. Con todo, o elevadísimo nivel de uso espontáneo da lingua galega contrasta coa ínfima presenza do código escrito. Ao estilo do que ocorre con algunhas linguas amerindias, v. gr. o caso do guaraní no Paraguai, o galego en Burela óese, mas visualízase pouco.

Salvo as ocasionais publicacións escolares, editadas con motivo da celebración do Día das Letras Galegas, en Burela non existe ningún medio de comunicación local escrito en galego. Na Igrexa a liturxia é oficiada en castelán e o mesmo ocorre co catecumenado. As asociacións culturais orientan a súa programación ás actividades de carácter lúdico-recreativo, incluíndo só moi excepcionalmente algún acto destinado á divulgación

bibliográfica. Ao non existiren iniciativas de animación á lectura, o conxunto do alumnado –salvo casos particulares- carece de calesquer outros referentes de expresión escrita en galego que non sexan os ofrecidos nas aulas dos centros de ensino (libros de texto e obras de lectura obrigatorias).

1.2.- Perfil do uso lingüístico do profesorado

O cadro de profesorado do IES Perdouro, formado por 65 docentes, presenta os seguintes grupos, en función do uso lingüístico de cada un deles:

- a) monolingües en castelán (00 //AB). Pertencen a este grupo, profesores e profesoras procedentes de outras comunidades españolas así como docentes galegos provenientes de ambientes desgaleguizados en xeracións anteriores.
- b) pseudo-bilingües diglósicos (A0//BA). Adscribíense a este grupo, docentes procedentes de grupos sociais con lingua funcional en galego e que por diversas razóns non completaron o coñecemento da súa lingua espontánea coa formación no código escrito.
- c) pseudo-bilingües aditivos (0B// AB). Son os docentes procedentes de grupos sociais desgaleguizados en xeracións anteriores, que non teñen o galego como lingua funcional espontánea, mais que recuperan o seu uso por vía culta. Traballan con textos en galego e transmiten actitudes positivas en favor do idioma e do seu proceso de recuperación.
- d) bilingües primarios (AB//BA) ou secundarios (BA//AB).

1.3.- Perfil do uso lingüístico das familias

O 81% do alumnado do IES Perdouro procede de **familias con uso lingüístico espontáneo e homoxéneo en galego**. Con independencia de que os proxenitores tivesen ou non recibido ensino-aprendizaxe da lingua galega na súa etapa escolar, o habitual é que pertencen ao grupo de semi-bilingües diglósicos (A0 // 0B) ou ao de pseudo-bilingües diglósicos, ademais da minoría privilexiada con competencia bilingüe.

Un 10% do alumnado procede de familias orixinarias de fora da Galiza, ben doutras comunidades do Estado Español ben doutros países do resto do mundo. Salvo no caso dos países da áreas lusófona e andina, son **familias con uso lingüístico espontáneo e homoxéneo en castelán**. Facemos unha salvidade con respecto á área andina, porque

algunhas familias procedentes desta –chegadas a Burela para traballar na pesca- utilizan espontaneamente as súas respectivas linguas amerindias (caso do guaraní e o quechua).

O 9% restante corresponde a familias mistas, nas cales unha parte é de procedencia galega e a outra ten a súa orixe noutras comunidades españolas ou en Portugal. Incluímos tamén aquí os casos de familias galegas con **uso lingüístico compartimentado**.

1.4.- Perfil do uso lingüístico do alumnado

En función do seu uso lingüístico habitual, o alumnado do IES Perdouro pode ser clasificado en dous grupos:

- a) **uso maioritario do castelán.** É un colectivo próximo do monolingüismo. O seu uso da lingua galega redúcese ás actividades académicas na materia de lingua e literatura galegas e naquelas outras con docencia e material de apoio no noso idioma. Representan un 14% do total do alumnado. Socioloxicamente proceden da inmigración interior (Asturias; Castela-León...) máis recente; da inmigración de países sudamericanos de fala hispana (Colombia; Perú e Arxentina); de movementos internos da poboación galega (familias da Galiza Atlántica) que chegan a Burela para traballar na sanidade, na pesca, no sector servizos ou na industria; e incluso doutros concellos da nosa comarca (Viveiro, Ribadeo, Cervo...).
- b) **uso maioritario do galego (case de xeito exclusivo na expresión espontánea).** É un colectivo bilingüe, con uso maioritario do galego por motivación contextual. Representan un 86% do total. Consideramos relevante indicar que, alén do segmento de alumnado que representa a continuidade na transmisión interxeneracional (81%), neste grupo incluímos un 5% de alumnos e alumnas que no ambiente escolar se socializan en galego mais que teñen outro idioma para o uso familiar (castelán; crioulo cabo-verdiano).

2.- Obxectivos

2.a.- Xerais:

- Valorar a lingua galega como propia de Galiza, comprendendo as circunstancias históricas que condicionaron a súa evolución.
- Analizar a realidade sociolingüística de Galiza, interpretando criticamente os factores que interveñen nela.
- Utilizar a lingua galega, oralmente e por escrito, como instrumento para a comunicación interpersonal e para a comprensión, análise e organización de feitos e saberes de calquera tipo.
- Utilizar a lingua galega para a comprensión, e para a elaboración, de informacións orais e escritas, atendendo ás características formais de cada unha delas.
- Analizar as linguaxes específicas dos textos formulísticos, publicitarios e xurídico-administrativos.

2.b.- inmediatos:

- Localizar e compilar documentos en galego emanados da sociedade civil burelesa.
- Catalogar e clasificar os documentos en función de criterios temáticos e cronolóxicos.

2.c.- finais

- Crear o Arquivo Documental do galego escrito en Burela.
- Divulgar a existencia do Arquivo Documental e disponibilizar a súa consulta e aproveitamento públicos.
- Crear un sitio web ao que se poda acceder para consultar os fondos do Arquivo Dixitalizado ou para conseguir documentos-modelo do tipo de texto necesario.

Nesta páxina constará o nome das persoas a quen dirixirse en caso de calquera outra consulta máis específica e un teléfono de contacto no centro para facilitar as informacións requiridas.

- Elaborar propostas de actividades didácticas para o aproveitamento pedagóxico do Arquivo Documental nas aulas.
- Reunir os diferentes axentes sociais para coñecer as condicións de elaboración dos diferentes documentos.
- Sensibilizar a sociedade civil na importancia da redacción en galego da documentación pública e privada.

3.- Proxecto de Innovación

3.a.- Contidos.

- 1.- Perfil sociolingüístico da poboación de Burela e da comarca da Mariña.
- 2.- Análise sociolingüística da comunidade escolar do IES Perdouro:
 - 2.a.- Descrición dos grupos sociais en interacción.
 - 2.b.- Os prexuízos lingüísticos. Identificación e tratamento.
 - 2.c.- Cambio sociolingüístico. Estratexias de dinamización.
- 3.- Aproximación ao galego escrito en Burela.
 - 3.1.- Análise cronolóxica.
 - 3.2.- Os textos emanados da sociedade civil. Tipos e características:
 - a) Convites de celebracións (casamentos, bautizos, comunións, aniversarios...)
 - b) Esquelas (publicadas en xornais, radiadas ou distribuídas por funerarias).
 - c) Documentos notariais: compra-vendas, arrendamentos, doazóns.
 - d) Actas de reunións de: colectivos culturais, deportivos, xuvenís, políticos...; actas de claustros de profesorado de escolas e institutos; actas de consellos escolares; actas de reunións veciñais (condominios);
 - e) publicidade comerciais (folletos, brochuras, anuncios de xornais; publicidade radiofónica e/ou televisiva)...

- f) Edicións bibliográficas
- g).- Publicacións periódicas

3.b.- Metodoloxía de traballo.

- 3.1.- Equipo de Normalización e Seminario de Lingua e Literatura elaboran un Guía escrito para dirixir a recolla de campo.
- 3.2.- Exposición do programa de actividades ao claustro e entrega do Guía de Recollida ao profesorado voluntariamente disposto a participar no proceso de implementación.
- 3.3.- O profesorado participante no programa entrega nas aulas o guía e explica o programa ao alumnado.
- 3.4.-O alumnado localiza os documentos.
- 3.5.- Profesorado e alumnado participan na recollida.
- 3.6.- Profesorado e alumnado realizan a catalogación e clasificación.
- 3.7.-Profesorado e alumnado realizan a montaxe da exposición.
- 3.8.- Profesorado do Seminario de Lingua e Literatura Galegas coordena visitas guiadas á exposición.
- 3.9.- Realízase Foro de Debate para avaliar a importancia dos contidos do arquivo reunido.

3.c.- Actividades.

1.- Recompilación de documentación escrita:

- 1.1.- Convites de celebracións (casamentos, bautizos, comunións, aniversarios...)
- 1.2.- Esqueletas (publicadas en xornais, radiadas ou distribuídas por funerarias).
- 1.3.- Documentos notariais: compra-vendas , arrendamentos, doazóns.
- 1.4.- Actas de reunións de:
 - a) colectivos culturais, deportivos, xuvenís, políticos...;
 - b) actas de claustros de profesorado de escolas e institutos;
 - c) actas de consellos escolares;
 - d) actas de reunións veciñais (condominios);
- 1.5.- publicidade comerciais (folletos, brochuras, anuncios de xornais; publicidade radiofónica e/ou televisiva)...
- 1.6.- Edicións bibliográficas

1.7.- Publicacións periódicas

2.- Desenvolvemento:

2.a) Fase Inicial

-Temporalización: Decembro de 2006

-Secuenciación:

2.a.1) Explicación do proxecto a alumnado e profesorado colaborador.

2.a.2) Traballo de recollida de campo e de catalogación.

2.b) Fase Intermedia

-Temporalización: Xaneiro-Febreiro de 2007

-Secuenciación:

-Estudo do material

-Clasificación

-Montaxe de exposición

2.c) Fase Final

-Temporalización: Marzo-Abril-Maio de 2007

-Secuenciación:

-Período de exposición pública

-Foro de Debate

3.d.- Medidas de divulgación entre a comunidade escolar.

-Fase de **presentación** da actividade: intervención pedagóxica do Seminario de Lingua e Literatura e dos respectivos tutores que voluntariamente colaboren co programa. Esta medida estará dirixida a todo o alumnado do centro.

- Fase de **avaliación** do proceso de recollida: o Seminario de Lingua e Literatura avaliará nas aulas o valor cuantitativo e cualitativo do material recollido.

-**Exposición:** As datas de abertura e clausura, así como o período en que permanecerá aberta, será comunicado aos medios de comunicación. Toda a comunidade escolar recibirá información escrita e convite para asistir a esta actividade.

-**Foro de Debate:** Estará dirixido a toda a comunidade escolar, que será informada e convocada a participar activamente.

-Revista Maruxía: no número correspondente ás Letras Galegas de 2007 recollerase información descritiva do Arquivo Documental e publicarase reportaxe-memoria sobre o desenvolvemento do proceso.

4.- Utilización de recursos do centro.

Por parte do Equipo Directivo do centro existe o compromiso de facilitar todos os recursos humanos e técnicos dispoñíbeis para o desenvolvemento do programa de innovación.

Inicialmente, utilizaranse a fotocopadora, os ordenadores con escáner e as impresoras para reproducir, e no seu caso dixitalizar, a documentación.

No sitio web crearase unha sección específica destinada a albergar o Arquivo Documental dixitalizado. O Arquivo Documental en papel estará recollido na biblioteca do centro e a copia de unha antoloxía de textos exporase de xeito permanente nas vitrinas situadas na entrada do edificio principal. Temporalmente, no recibidor do edificio principal exporase en diversos paineis o conxunto dos textos recollidos. Nas exposicións didácticas poderase contar co apoio do proxector de imaxes.

5.- Colaboración con outras entidades.

O Seminario de Lingua e Literatura Galegas e o Equipo de Normalización Lingüística do IES Perdouro manteñen unha estreita colaboración con diversas entidades públicas e privadas do mesmo concello. Son numerosas as iniciativas de realización conxunta nos últimos anos, impulsadas polo noso centro educativo e apoiadas polas outras entidades ou, á inversa, impulsadas por outras entidades que solitaran a nosa colaboración.

Para a implementación deste programa pretendemos obter a colaboración das seguintes entidades (sen prexuízo de ampliar a nómina durante o desenvolvemento do proceso):

-Centros de ensino: Escola Infantil Municipal; CEIP Virxe do Carme; CEIP Vista Alegre; IES Monte Castelo.

-Clubes Deportivos: Escolas Deportivas Municipais; S.D. Burela; Burela F.S.

-Asociacións Culturais: Colectivo Cultural Buril; S. R. D. Leticia; Asociación Cultural Os Matos; Asociación Xuvenil Palestina; Asociación Tabanka (de inmigrantes cabo-verdianos).

- Confederación de Empresarios Lucenses (Delegación local de Burela)
- Confraría de Pescadores e Asociación de Armadores (ABSA)
- Excmo. Concello de Burela.
- Partidos políticos e sindicatos con implantación local (PP, PSOE, CDS, BNG; CIG, CCOO, UGT).
- Parroquia de Burela
- Notaría
- Imprentas: Gráficas Arfe e Gráficas Agustín Paz.

6.- Plano de avaliación.

O plano xeral de avaliación deste proxecto de innovación abarca catro planos específicos destinados: a) a avaliación do proceso; b) avaliación do plano de formación; c) avaliación pedagóxica; e d) avaliación sociolingüística.

6.1.- Avaliación do proceso:

Á parte de medir o nivel de consecución dos obxectivos xerais, inmediatos e finais, a avaliación do proceso debe clarificar como resultou:

- a participación do profesorado, especialmente dos membros do grupo.
- a participación do alumnado.
- a coordinación do proxecto.
- a eficacia das sesións de traballo.

6.2.- Avaliación do plano de formación:

Loxicamente, esta avaliación realizarase unicamente aos integrantes do grupo de traballo, que realizarán un cuestionario previo e finalmente observarán:

- a correcta adecuación de número de sesións e temporalización do plano de formación.
- grao de validez das exposicións pedagóxicas e do material fornecido nas sesións teóricas.

- a colaboración do CEFORE.

6.3.- Avaliación pedagóxica:

Esta avaliación será realizada polos integrantes do Seminario de Lingua e Literatura Galegas. O obxectivo desta avaliación será valorar:

- o grao de validez e utilidade dos recursos elaborados.
- a utilidade pedagóxica do Arquivo Documental.

6.4.- Avaliación sociolingüística:

Estará destinada a medir a influencia do proxecto de innovación no uso lingüístico ambiental tanto en Burela como no seu ámbito de influencia. Neste sentido, as probas de avaliación deberán estar orientadas a valorar:

- o número de visitas á exposición documental.
- o número de consultas do Arquivo.
- o número de visitas do sitio web en que se hospede o arquivo dixital.
- a influencia nos novos usos lingüísticos entre os sectores implicados.

7.- Plano de formación do profesorado.

A formación do profesorado realizarase en 10 sesións de unha hora de duración; e unha sesión de Foro de Debate con duración prevista de dúas horas. Estas reunións celebraranse preferentemente os luns entre as 17:40 e as 18:40, aínda que ocasionalmente poderán realizarse noutro día da semana (no caso da celebración do Foro de Debate debemos contar coa dispoñibilidade dos axentes sociais alleos ao centro).

As sesións de formación dividiranse en tres bloques temáticos, en función da fase de desenvolvemento do proceso:

a) Preparación do profesorado para participar no proceso de recollida:

Sesión 1ª: Exposición do proxecto e distribución de responsabilidades por grupos de traballo.

Sesión 2ª: Preparación do traballo de campo.Exposición do Guía coas normas de recompilación de textos.

b) Preparación do profesorado para o proceso de catalogación e exposición:

Sesión 3ª: Avaliación do proceso de orientación didáctica e de recollida.

Sesión 4ª: Sesión teórica sobre criterios de catalogación e clasificación documental.

Sesión 5ª: Sesión práctica sobre catalogación e clasificación documental.

c) Análise sociolingüística:

Sesión 6ª: Perfil sociolingüístico da poboación de Burela e da comarca da Mariña.

Sesión 7ª: Análise sociolingüística da comunidade escolar do IES Perdouro.

Sesión 8ª: Prexuízos lingüísticos: identificación e tratamento.

Sesión 9ª: Cambio sociolingüístico. Estratexias de dinamización.

Sesión 10ª: Foro de Debate cos axentes sociais da localidade.

d) Avaliación:

Sesión 11ª: Avaliación xeral do proceso.

Burela, 3 de Novembro de 2006

A Coordinadora do ENLVº Bº do Director

Asdo / Neves Cando López Asdo/ Bernardo Penabade Rei Asdo/ Juan G. Sama Díez